

Karen Corinne Herceg
karencorinneherceg@gmail.com
www.karencorinneherceg.com

2.731 Woorden (met titel)
Kunstrecensie: Ben Rikken (Nederlands, geb. 8/26/51)
Groningen, Nederland
www.benrikken.nl

In de traditie van Hollandse meesters

Wat wakkert de creatieve hartstocht aan, dat eerste ontwaken in een kunstenaar? Wat is de drijfveer die die geest aanwakkert? Wij zouden het kunnen zien als een sintel die diep in ons gloeit en die bij de een eerder en bij de ander later wordt ontstoken. Soms inspireert een andere persoon ons, of een bepaalde bepalende ervaring, of het werk van een ander dat ons aanspreekt op een manier die ons eigen unieke verlangen om te scheppen en die creaties te delen, aanwakkert. Voor het leven dat zich tot creatieve expressie aangetrokken voelt, kan er ook een kruisbestuiving van invloeden zijn. Voor de vooraanstaande Nederlandse kunstenaar Ben Rikken was het juist zo'n samenloop van gebeurtenissen: stimulerende leraren, aantrekkingskracht tot bepaalde onderwerpen, blootstelling aan verschillende kunstwerken op school, en de erfenis van werk van grote meesters. Zo vindt Rikken dat muziek een belangrijke rol heeft gespeeld in zijn creatieve leven, en bewondert hij verschillende genres uit verschillende perioden. Hij voelt zich vooral aangetrokken tot muziek met vernieuwing en experiment, zoals Jazz, moderne Romantische Russen uit het begin van de 20e eeuw, zoals Scriabin en Rachmaninov, en Franse Impressionisten, zoals Ravel en Poulenc. Hij verklaart: "Een melodische beweging vindt men in de arabesken die in landschapscomposities zitten: zichtlijnen die de kijker meenemen langs ononderbroken lijnen die beweging suggereren."

Rikken vindt dat veel van zijn collega's geen precies moment kunnen aanwijzen waarop zij besloten om van kunst hun leven te maken, maar bij nader inzien is er toch een traceerbaar, cumulatief traject. Voor hem baande die vroege invloeden de weg voor een opleiding tot kunstenaar en uiteindelijk een opstand tegen veel van de theorie die hij leerde, om meer persoonlijke vrijheid toe te laten in schilderen, tekenen en grafiek. Zijn weg naar de beeldende kunst verfijnde zich in de loop van de tijd, toen hij zijn studie voortzette en ook les ging geven. Voor een sterke basis is het nodig om na te denken over de geschiedenis en de tradities uit het verleden. Om zijn unieke kunst en uitdrukking te definiëren, komt er een onvermijdelijke absorptie dan verwerping van gevestigde theorieën, die de hedendaagse kunstenaar in staat stelt zijn eigen unieke stem te uiten.

Rikken behaalde in 1979 een masterdiploma aan de Academie Minerva, een kunstacademie die in 1798 werd opgericht en in zijn geboortestad Groningen ligt. De nadruk op figuratie stond in hoog aanzien en werd aan de Academie aan hoge eisen gesteld en legde de basis voor Rikken's techniek. Hij blijft daar de nadruk op leggen bij particuliere leerlingen en aan de Klassieke Academie in Groningen, waar hij vroeger les gaf. Rikken haalt ook veel inspiratie uit het werken buiten, wat hem de gelegenheid biedt om licht, kleur en beeld in zijn zuiverste vormen vast te leggen, voordat hij de doeken in zijn atelier verfijnt. Zo kan hij een stemming vinden en vastleggen die het beeld op het doek overbrengt. Daarom begint Rikken zijn werk bij voorkeur op concrete plaatsen en reist hij veel, vooral naar Frankrijk, Italië en Spanje, met een voorkeur voor kustgebieden. Hij woonde in Italië van 2002 tot 2003.

Zijn perspectief is geschoold in de traditie van de vroege impressionisten maar verankert hem stevig in een moderne sensibiliteit. De penseelstreken zijn los en onderworpen aan de details, waardoor licht en kleur onze waardering voor zijn beelden zowel vanuit artistiek als emotioneel oogpunt versterken. Rikken concentreert zich niet alleen op het voor de hand liggende licht dat de wisselende uren van de dag vergezelt, maar op de subtiele, rijke lagen die achter en rond voorwerpen rusten en die de nuance en de waarneming zo diepgaand beïnvloeden. Hij laat wat hij ziet organisch ontstaan in plaats van een vooropgezet idee aan het tafereel op te leggen. Deze aanpak groeit uit zorgvuldige aandacht voor discriminerende licht- en kleurpunten en creëert zijn

specifieke en herkenbare stijl, die traditionele grondslagen combineert met een eigentijds perspectief.

Rikken exposeert veel, en ik heb hem ontmoet op een recente expositie van zijn werk in Galerie Nakaï in Tournus, Frankrijk. De galeriehoudster Hiromi Nakai komt oorspronkelijk uit Japan, maar heeft in Amsterdam gestudeerd. De twee ontmoetten elkaar voor het eerst in haar galerie in juni. Dit laatste bezoek was een halte op een reis die hem naar Spanje zou voeren, dan weer omhoog door Frankrijk en dan weer terug naar Nederland. Toen wij elkaar bij zijn terugkeer weer ontmoetten, genietend van een ontspannen kopje thee op een plaatselijk plekje aan de kade bij de Saône in Tournus, sprak hij verder diepgaand over zijn kunst. Ik was geïnteresseerd in zijn invloeden van bepaalde kunstenaars. Eerder was dat de Engelse Romantische schilder William Turner (1775-1851), die ook in aquarel werkte en de landschapsschilderkunst tot grote hoogte verhief met zijn indringende en vaak onstuimige stijl. Jean-Baptiste-Camille Corot, die in dezelfde periode leefde als Turner, was een Franse landschaps- en portretschilder die Rikken tot vroegere invloeden rekent. Interessant, en in overeenstemming met Rikken's neiging tot figuratieve kunst, was dat zowel Turner als Corot prentkunstenaars en etsers waren. Corot was een bijzonder sterke gids. Zijn Italiaanse schetsen leidden Rikken's zoektocht naar specifieke sferen. Hij legt uit dat Corot's aanvankelijk tonaal georiënteerde werk zijn palet verdiepte onder invloed van het mediterrane licht. Hij vertaalde het schilderen van het klassieke Italiaanse landschap rond Rome in een nieuw, modern spel van licht en kleur.

Hij bewondert schilders als Zorn, Whistler, Goya, en Rembrandt, die ook uitstekende tekenaars en etsers waren. Zijn belangstelling voor grafische kunst komt tot uiting in de manier waarop hij het tekenen benadert. Hij legt uit dat contouren vorm suggereren in dunne en dikke lijnen. Men moet weten hoe men die moet construeren, waar men ze moet accentueren, en waar men ruimte tussen en binnen de lijnen moet laten. Hij voegde eraan toe: "De penseelstreken volgen het "handschrift," in de tekening van de vormen, een zeer belangrijk onderdeel, vooral in de landschappen." Hij wisselt graag dun aangebrachte verf af met dikkere streken, schildert alla prima, een Italiaanse term die uit de Renaissance stamt en die suggereert dat het uiteindelijke schilderij een directheid heeft in de eerste aangebrachte lijn. Het betekent nat-in-nat schilderen in één enkele strek, in tegenstelling tot het aanbrengen van opeenvolgende lagen. Hij brengt ook hulde aan de "virtuoze tekenaars van de Renaissance", zoals Pisanello, da Vinci, Bronzino en aan de Japanse houtsneden en tekeningen. Hij stelt: "Wat je niet kunt tekenen, kun je ook niet schilderen," en citeert dan de Duitse kunstenaar Max Klinger die zei: "Tekenen is de voedingsbodem van het idee," in de relatie tussen tekenen en schilderen.

Rikken beschrijft zijn stijl als "figuratief met expressionistische accenten", maar met ook vroegere invloeden van het impressionisme. Hij zegt: "Ik houd het liever bij één beeld, dat ik laat bezinken, omdat ik dat belangrijk vind als kunstenaar en als mens in de maatschappij. De rol van de kunstenaar in de maatschappij is wat ik Slow Looking noem, maar weinigen willen echt Zien." Er zijn te veel afleidingen in onze wereld met sociale media, reclame, snelle soundbites en andere afschrikmiddelen die onze aandachtsspanne en ons vermogen om te vertragen en nuances en schoonheid op te nemen door de lens en de vrije tijd, op de proef stellen. Hij sprak over John Singer Sargent (Amerikaan, 1856-1925), die impressionistische technieken gebruikte om zijn eigen meer realistische stijl te verkrijgen, en als de ultieme "verftovenaar" met "een paar rake penseelstreken die een hand suggereren, zijden gewaden, wassen portretten" in gewaagde en vaak onconventionele composities. Hij merkt een schijnbaar moeiteloos vermogen op in Sargent's aquarellen, houtskoolportretten, en algemene werk. Hij voegt eraan toe: "Geen wonder dat hij goed bevriend was met Sorolla en Zorn, die uit hetzelfde hout gesneden waren." Anders Zorn (Zweeds, 1860-1920) was vermaard als schilder, beeldhouwer en etser. Zijn tijdgenoot, Joaquin Sorolla (Spaans, 1863-1923), gaf de voorkeur aan strandtaferelen en schilderde er veel van. Hij was erg enthousiast over hoe het zonlicht op de Middellandse Zee speelde en werkte voornamelijk buiten, wat Rikken ook doet. Hij maakte een opmerking over de warmte en het "middagpalet" van Sorolla dat hem naar

Spanje lokte, en verwees daarbij naar "de warme violetten tegen het rood, bruin, oranje en geel waarmee hij het licht vastlegde" en bewonderde de strandtaferelen. Bij het vastleggen van die momenten - zwemmende mensen, vissers, kinderen - voelde hij "het alledaagse leven op een hoger niveau getild door glinsterend kleur en licht," waar land en water samenkomen en dat scharnierpunt de unieke variaties tot uitdrukking brengt die hij zoekt. In zijn eigen werk ziet hij "water als de ultieme verbinding tussen lucht en land."

Ik vroeg naar zijn voorkeur om doeken in zijn atelier af te werken. Hij antwoordde dat hij er de voorkeur aan geeft zijn onderwerpen te beginnen schilderen in de onmiddellijke nabijheid van die natuurlijke omgeving, voor de meest "eerlijke weergave van dat moment." De vaardigheid die nodig is om dit vast te leggen vergt tijd. Hij ging daar dieper op in door te zeggen: "Uit ervaring weet ik nu dat een bepaald licht, en bijgevolg een bepaalde stemming, binnen korte tijd verschijnen, en mijn manier en snelheid van schilderen is daarop gericht: een snelle weergave van dat moment." Hij benadrukt: "Er gaat niets boven een vers en direct geschilderde schets," en voegt eraan toe: "Als het de eerste keer goed is, verander het dan nooit meer!" Maar als het nodig is en het onderwerp meer uitwerking vereist, geeft hij er de voorkeur aan dit in het atelier aan te passen. Hij vervolgt, "bovendien wordt de kleur vaak beïnvloed door het plaatselijke licht, waar je in het atelier minder last van hebt."

Hij heeft de impressionisten lang bewonderd om hun weergave van het licht en hun technische bekwaamheden, de manier waarop zij de kleur "splitsten", zoals hij het uitdrukt. Achteraf ziet hij dit echter ook als enigszins "oppervlakkig en beperkend voor het moment." Daarentegen vindt hij de latere Monets "pure tovenarij in verf en kleur" en fascinerend in de manier waarop zij "tegen de abstractie aanschuren." Rikken schrijft ook Les Nabis toe als een vroege invloed, een groep jonge Franse kunstenaars die zeer actief waren in Parijs rond de eeuwwisseling van de twintigste eeuw. Hun stijl bevorderde een overgang van het impressionisme naar de modernere uitingen van abstracte kunst en symbolisme.

Impressionisme en Expressionisme waren twee stromingen die afweken van het idee van statische weergaven en strikt Realisme. Rikken suggereerde dat "de weergave door observatie, die typisch Noord-Europees is," ruimte schept tussen voorwerpen en "de relatie tussen vorm, toonwaarde en kleur." Hij ziet het versterkt door het overdrijven van kleur, wat de expressionistische invloed op zijn werk is, waardoor "waarde wordt toegevoegd aan het realistische stilleven." Het impressionisme tracht een vluchtig moment in de tijd vast te leggen, terwijl het expressionisme de emotie daarin zoekt. Hij ging in op andere artistieke invloeden en verwees naar "helden" in de middeleeuwse beeldhouwkunst als Caravaggio en Fra Angelico. Hij noemde Vermeer als "virtuoos in alle opzichten, in zijn veelvoudige gelaagdheid," evenals Piero della Francesca, Jeroen Bosch, van Eyck, Bouts, en anderen. In principe bewonderde hij al de Vlaamse "primitieven" die zich baseren op "volkse eenvoud, met duidelijke formules en betekenis." Rikken besprak de stilleven van Francisco de Zurbarán, een Spaanse schilder uit de 15e eeuw, zijn verschillende uitvoeringen van het Agnus Dei of offerlam, kruisigingen, monniken, en de manier waarop hij zich meer concentreert op de kleding die zij dragen dan op de voorstelling zelf. Hij vindt dat daardoor "een merkwaardig gebeeldhouwd, monumentaal en fascinerend beeld ontstaat," samen met een vermogen om "te balanceren tussen streng geformuleerde opdrachten en vrijere interpretatie." Andere historische "mentors" zijn Levitan, Serov en Sorolla, allen stevig verankerd in de 19e eeuw. Isaak Iljitsj Levitan was een Russische klassieke landschapsschilder en voorvechter van een genre dat bekend staat als "stemmingslandschap". Hij had banden met het impressionisme, maar koos een meer gedempte en poëtische benadering. Hij hield van landschappen die de natuur in een spiritueel licht zetten. Rikken bewondert "zijn virtuoos gebruik van kleur en tonaliteit", die vaak leiden "tot ingetogen voorstellingen" en "een bijna mystieke sfeer." Hij ziet diepere lagen die "verder reiken dan een sentimentele of, zo u wilt, romantische voorstelling; de natuurlijk ervaren grootsheid van de natuur waarmee je je omringd weet." Hij stelt dit tegenover "het geordende

landschap", waar "de schilder de wezenlijke behoefte heeft om het gegeven te herscheppen volgens zijn eigen inzicht en ervaring."

En natuurlijk is er Van Gogh. Rikken heeft het over "de intense ervaring vertaald in steeds nieuwe oplossingen." Hij bewondert de schilderijen van Van Gogh uit St. Rémy, Les Baux-de-Provence, en vooral zijn laatste periode in Auvers-sur-Oise, die volgens hem een enorme helderheid bevatten, alles valt op zijn plaats: "verkleining, koeler palet" en een stilte binnen de beweging. Hij voegt eraan toe dat het is "alsof hij er genoeg van heeft en zich in zichzelf keert". Als Nederlandse schilder voelt Rikken dat er een hele erfenis op zijn schouders rust met Rembrandt, Vermeer, Van Gogh, en anderen. Hij mijmert dat "het een hele zoektocht is voordat je je eigenheid kunt ontdekken: de stemmingen die typisch en waardevol voor je zijn, en de vorm die daarbij hoort." Hij blijft groeien in die zoektocht, versterkt door reizen naar het buitenland. Hij zegt: "Daardoor heb ik mijn horizon kunnen verbreden en mijn palet kunnen verrijken." Rikken omschrijft de onderliggende aard van zijn beroepswerk als kunstenaar in de opleiding die hij met tekenen heeft gedaan. Terwijl de studies tijdens zijn formele opleiding op een meer academische en georganiseerde manier werden uitgevoerd, ziet hij vlak-, vorm-, en kleurstudies als inherent vanzelfsprekend. Hij legt verder uit dat "het opbouwen van een beeld door zorgvuldige observatie en studie het belangrijkste element in mijn werk is, ars natura magistra, oftewel de natuur is de leermeester van de kunst. Volgens die filosofie heb ik in de loop der jaren mijn palet uitgebreid en verrijkt. Ik wil de schoonheid van het alledaagse overbrengen, gevangen in een naar mijn mening harmonieus geheel."

Van meer hedendaagse invloeden noemt hij Andrew Wyeth en merkt hij op: "Je vindt alles binnen een straal van max. een kilometer rond je huis," de aandacht en verwondering voor het alledaagse leven, en de liefde voor het detail gecombineerd met het vereiste vakmanschap en talent. Hij bewondert Ralph Steadman en noemt hem een "briljant illustrator om zijn heldere ideeën, zijn originaliteit, zijn vakkennis en behendigheid als het op techniek aankomt!" Hij vindt de Ierse schilder Conor Walton zeer interessant: "zijn gedurfde kleurenschema's met extreem verzadigde kleuren" die samenhouden met wendingen in het werk, en "een soort moderne mythologie met een knipoog die altijd weer verrast." Waar hij niet van houdt zijn "moderne realisten die hoofdzakelijk van foto's werken, en zij die qua stijl en inhoud op de game-cultuur lijken. Ik heb een hekel aan dat soort realisten, vooral omdat er, in tegenstelling tot Wyeth, bijna geen liefde voor het handwerk meer is, laat staan inzicht en deskundigheid in het vak."

Rikken is de laatste jaren meer plezier gaan beleven aan het lesgeven. Er zijn veel tutorials (lesprogramma's) te vinden, maar hij geeft er de voorkeur aan zijn leerlingen te verrassen met ideeën waar ze misschien nog niet eerder aan gedacht hebben, en voegt eraan toe dat hij dat doet "binnen de grenzen van wat ik leer in figuratie." Hij verklaart: "Als je tekent, zie je meer. Ik raad mijn leerlingen altijd aan om een schetsboek mee te nemen als ze op reis gaan. Zelfs als je maar één krabbel maakt, weet je jaren later nog waar die was, en hoe die tot stand kwam." Maar gezien de realiteit van de huidige technologische wereld, zoekt hij wel naar mogelijkheden voor zijn kunst op het internet, de sociale media, websites (ook die van hemzelf), solo- en gezamenlijke tentoonstellingen, waarin hij "het organische geheel, de samenhang, en de tekeningen kan laten zien," waarbij het laatste zijn voorkeur heeft. Rikken heeft in de loop der jaren veel geëxposeerd en heeft een indrukwekkend curriculum vitae. Hoe hij zijn kunst prijst is in de loop der jaren veranderd en is toegenomen, samenvallend met zijn groeiend oeuvre en bekendheid. Wanneer het economische landschap verschuift, vindt hij het belangrijk niet al te veel op de waarde terug te komen, omdat hij zegt dat dit de trouwe klanten die in zijn werk geïnvesteerd hebben, zou benadelen.

Als hij zijn doelstellingen voor de toekomst bespreekt, spreekt Rikken over "het terugbrengen van het onderwerp tot een minimum (en) ontwikkeling naar een kleurrijker, warmer

licht", dat versterkt wordt door zijn reizen, vooral naar Frankrijk, Italië en de oostkust van Spanje. Hij merkt op dat "als je iets wilt schilderen, vooral een landschap, je er ook moet ZIJN. Ook al vervreemdt mij dat enigszins van mijn vertrouwde omgeving zoals galerijen en klanten, toch voel ik dat die richting noodzakelijk en onvermijdelijk is." Hij ziet zijn kunst "als een reis, zowel inhoudelijk als lichamelijk. Ik bepaal mijn eigen doelen of kies uit wat op mijn pad komt. Dat geeft me veel, maar kost me ook in meer energie en tijd. En daarbij blijft het een eenzame bezigheid." Hij voegt eraan toe: "Ik zie schilderijen als een autonoom object, waaraan je het uitgangspunt en de kwaliteit kunt aflezen. Daarom is het afmaken van een schilderij net zo moeilijk, zo niet moeilijker, dan het maken ervan." Rikken besluit met een citaat van de beroemde Nederlandse dichter Rutger Kopland: "Wie iets vindt, heeft slecht gezocht."

Noot: Sommige reacties op het interview zijn uit het Nederlands vertaald.

Karen Corinne Herceg schrijft poëzie, proza, essays, en recensies. Haar tweede dichtbundel, *Out From Calaboose*, kwam uit in 2017. Zij is afgestudeerd aan Columbia University en heeft gestudeerd en gelezen bij de bekende dichters Philip Schultz, John Ashbery en William Packard. Zij woont in Frankrijk. Haar website is www.karencorinneherceg.com.

BEN RIKKEN CURRICULUM VITAE

Commissions

Ms Zuiderdam, in collaboration with Onderneming en Kunst, Amsterdam

Several private portrait commissions

Groupportrait "Vereniging van Handelaren Groningen"

Exhibitions (solo and group)

2022 Galerie Nakai, Tournus (France) Solo exhibition, May - June

2021 Galerie Nakai, Tournus (France) Still-life, with Jérémy Bajulaz, September 17 - November 30

2021 Kasteel Groeneveld Baarn, Le Grand Tour, Solo, April - June

2021 Das Holländisches Haus Muenster (Du) Dutch Landscape Solo, July 21 – August 17

2018 Osborn Studio Gallery, London; Group exhibition

2016 The Allard Pierson Museum in Amsterdam DWDD POPUP Museum; the choice of Nico Dijkshoorn from the collection of the Drents Museum

2015 "Realism 2015" Art Fair at the Passengers Terminal, Amsterdam

2013 Art Fair, The PAN, Passengers Terminal Amsterdam: www.pan.nl

2012 Kunstzaal Van Heijningen, The Hague with Peter Durieux and Renze Dijkema

2012 Dutch Magic Realism: Past toward Contemporary, Museum of Art, Seoul National University, in collaboration with ING Management

2012 "The Colour of Water," Zuiderzeemuseum in Enkhuizen in collaboration with ING Management and Zuiderzeemuseum

2011 Solo exhibition Galerie Wildevuur at the occasion of my 60th birthday

2009 Gallery Art Mix Antwerp, with Jan Swaan and Philippe Brodsky

2004 Painted Reality: Contemporary Dutch Figurative Art from the collections of the Drents Museum and ING Bank, National Museum in Krakau, Poland

2004 Solo at Gallery Mokum, Amsterdam

2003 Ben Rikken/Light, Solo Review at the Drents Museum in Assen, including catalogue

2003 De ontmoeting (The Meeting) from the collections of ING Bank, Drents Museum and MMKA (Museum of Modern Art, Arnheim)

2002 40 Years: Gallery Mokum, Frisia Museum Spanbroek, with catalogue

2001 "From Willink towards Helmantel": from the ING collection, Drents Museum, Assen

2000 "Sebens Choice," by Piet Sebens, Museum The Buitenplaats, Eelde, with catalogue

1998 Solo exhibition, Mokum Gallery, Amsterdam

1997 50 Years: N.A.M., Head Office in Assen

1992 Head Office Gasunie in Groningen

Collections

Drents Museum, Unilever Nederland BV, N.A.M., Kadaster Nederland, several private collections

Additional website references:

www.benrikken.nl

<https://ben-rikken.pixels.com/>

<https://www.singulart.com/en/artist/ben-rikken-23457>

<https://www.saatchiart.com/benrikken>